

Błoński, Bernard

Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Siedlcach

---

Szkice Podlaskie 7, 31-51

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Bernard Błoński
(Opole Nowe k. Siedlec)

*Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny
w Siedlcach*

Wstęp

Kościół katedralny (Ecclesia cathedralis) nazywany jest „*Matką wszystkich świątyń w diecezji*”. Tu bowiem biskup diecezjalny ma swój tron, czyli specjalne krzesło, na którym on siada podczas ważniejszych nabożeństw. Także przy tej świątyni zwykle pasterz diecezji rezyduje i w nim celebrowe większe uroczystości religijne. Stąd też katedra jest pierwszym w godności kościołem w danej diecezji.

W diecezji siedleckiej taką świątynią jest kościół pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia NMP w Siedlcach. Został on wybudowany w latach 1905-1912 z ofiar wiernych jako kościół filialny parafii św. Stanisława w Siedlcach, jako drugi kościół w mieście.

Wydarzenia pierwszej wojny światowej i sprzyjająca sytuacja polityczna sprawiły, że papież Benedykt XV przywrócił do życia w 1918 roku Diecezję Podlaską, skasowaną bezprawnie w 1867 roku przez cara Aleksandra II. W 1919 roku biskup Henryk Przeździecki utworzył parafię przy kościele pw. Niepokalanego Poczęcia NMP. Była to druga parafia w Siedlcach. Z racji duszpasterskich była ona potrzebna, ponieważ wzrosła liczba mieszkańców i katolików w mieście.

Początkowo stolicą diecezji był Janów Podlaski, choć sam biskup zamieszkał w Siedlcach z braku stosownych budynków w Janowie Podlaskim i z racji centralnego położenia Siedlec w diecezji. W 1924 roku papież Pius XI uwzględnił prośbę bpa H. Przeździeckiego i przeniósł stolicę diecezji do Siedlec. Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP stał się kościołem katedralnym.

Architektura, styl neogotycki i rola świątyni w diecezji sprawiły, że musiał być wyposażony wewnątrz odpowiednio do stylu i potrzeb diecezjalnych. Wygląd obecny świątyni jest rezultatem ofiarności wiernych i troski proboszczów Parafii Katedralnej o jej wygląd zewnętrzny i wewnętrzny. Powaga świątyni, podkreślona przez jej majestatyczny wystrój, na pewno sprzyja modlitwie i stanowi centrum religijne, w którym odbywają się ważniejsze uroczystości diecezjalne, przy jednoczesnym duszpasterstwie parafialnym.

W niniejszym opracowaniu przedstawiona została w zarysie historia katedry siedleckiej od jej budowy aż do czasów obecnych. Uwzględniono więc najważniejsze prace związane z jej wyglądem zewnętrznym, jak i wewnętrznym. Wymieniono również najważniejsze uroczystości religijne i wy-

darzenia diecezjalne, jakie miały miejsce w katedrze na przestrzeni minionych lat.

Opracowanie nie jest więc typową monografią parafii katedralnej, w której należałoby przedstawić w całości specyfikę i charakter pracy duszpasterskiej i życia parafialnego. Uwzględniono tylko te wydarzenia z życia parafii, które łączą się ściśle z katedrą jako „*Matką kościołów w diecezji*”.

Motywy powstania tej pracy są ważne rocznice, które kościół katedralny w Siedlcach przeżywał w ostatnim czasie, mianowicie: 86-tą rocznicę konsekracji (1913 r.), 80-lecie utworzenia parafii (1919 r.) i 75-tą rocznicę podniesienia kościoła Niepokalanego Poczęcia NMP do godności katedry (1924 r.). Jednak najważniejszym motywem podjęcia tego tematu było historyczne wydarzenie w życiu diecezji siedleckiej, miasta Siedlce i samej świątyni katedralnej, jakim była Wizyta Apostolska Ojca Świętego Jana Pawła II w naszej diecezji w dniu 10 czerwca 1999 roku i nawiedzenie katedry siedleckiej przez „*Piotra naszych czasów*” w obliczu nadchodzącego Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 i wejścia chrześcijaństwa w trzecie tysiąclecie.

Wspomniane rocznice i wydarzenia są stosowną okazją do przybliżenia diecezjanom, a szczególnie mieszkańcom Siedlec tej pięknej świątyni w naszym mieście biskupim.

I. Starania o budowę nowego kościoła w Siedlcach

W połowie XIX wieku dotychczasowy kościół parafialny pod wezwaniem św. Stanisława, biskupa męczennika w Siedlcach, zbudowany w latach 1740-1753 z fundacji kasztelana wileńskiego Kazimierza Czartoryskiego i jego małżonki Izabelli z Morsztynów, ówczesnych właścicieli Siedlec, okazał się za mały dla sprawnego duszpasterstwa parafialnego.

W 1854 r. specjalna komisja, po dokonaniu oględzin świątyni, stwierdziła, że jej rozbudowa jest niemożliwa ze względów konstrukcyjnych. Tymczasem wzrastała liczba mieszkańców miasta, które od roku 1867 stało się siedzibą guberni siedleckiej. Dla przykładu w 1860 r. parafia siedlecka liczyła około 4 tys. wiernych, a na jej terenie mieszkało około 9 tys. osób. Analogicznie w roku 1871 było 5 tys. wiernych i 12 tys. mieszkańców.

W związku z niemożliwością rozbudowy istniejącego kościoła zrodziła się myśl budowy nowej świątyni. Pojawiły się jednak trudności natury politycznej. Władze carskie realizując politykę rusyfikacyjną, zdecydowanie przeciwstawiały się wszelkim innowacjom i zmianom o charakterze narodowym i religijnym.

Były to przecież czasy bezprawnej likwidacji przez cara, rzymskokatolickiej diecezji podlaskiej (w 1867 r.) oraz kasaty Kościoła greckokatolickiego (unickiego) w Królestwie Polskim (1875 r.). Wszystkie świątynie unickie przejęła Cerkiew prawosławna, a kilkanaście kościołów łacińskich zostało zamkniętych.

Jednakże myśl o budowie nowego kościoła w Siedlcach próbowano zrealizować. Z inicjatywy ks. Wiktora Dąbrowskiego, proboszcza i dziekana siedleckiego, dnia 21.12.1897 r. odbyło się zebranie parafian, katolickiej

ludności miasta i wiosek, na którym postanowiono przystąpić do budowy drugiego kościoła.

Uchwałę zebrania parafialnego przesłano do zatwierdzenia drogą służbową przez gubernatora siedleckiego do generał-gubernatora warszawskiego. Odpowiedź odmowna przyszła dopiero po czterech latach. Władze rosyjskie pozwoliły parafianom tylko na staranie się o rozbudowę dotychczasowego kościoła.

Ponownie powołana komisja do zbadania, na ile rozwiązanie to jest możliwe, orzekła, że rozszerzenie istniejącego kościoła jest niemożliwe ze względów konstrukcyjnych, estetycznych, ekonomicznych jak również braku miejsca dla rozbudowy.

Dnia 20.10.1902 r. na zebraniu parafialnym postanowiono ponownie wystąpić do władz państwowych o pozwolenie na budowę nowego kościoła. Dołączono, zaakceptowany przez parafian i kosztorys budowy, sporządzony bezpłatnie przez inż. Zygmunta Zdańskiego, architekta gubernialnego.

Świątynia miała być w stylu gotyckim, z cegły na fundamencie z kamienia brukowego, pokryta ocynkowaną blachą, z dwiema wieżami w fasadzie. Budynek miał składać się z trzech wydłużonych naw przeciętych transeptem, zakończony prezbiterium. Rozmiary kościoła według planów miały być następujące:

-długość wzdłuż osi (z uwzględnieniem grubości ścian)	161 stóp ang. (49 m)
-szerokość	68 st. ang. (20,7 m)
-szerokość w transepcie	101 st. ang. (30,8 m)
-wysokość nawy głównej	54 st. ang. (16,5 m)
-wysokość naw bocznych	43 st. ang. (13,1 m)
-wysokość wież (od ziemi do szczytu krzyża)	154 st. ang. (46,9 m)

Taki kościół mógł pomieścić około 1800 osób. Proponowano umieszczenie trojga drzwi wejściowych od frontu i jednego bocznego wejścia do zakrystii, ponadto projektowano wybudowanie osobnego wejścia do kaplicy. Obliczono, że wydatki na budowę wyniosą łącznie 84469 rubli i 46 kopiejek. Budowa miała być prowadzona systemem gospodarczym. Koszty budowy miały być pokryte z ofiar wiernych, rozłożone proporcjonalnie do ich zamożności oraz z zapisów i darowizn. Składka pieniężna miała być rozłożona na kilka lat. Ustalono też na ww. zebraniu, że kościół należy pobudować na placu ofiarowanym w imieniu Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego przez Ludwika Górskiego ówczesnego prezesa tegoż Towarzystwa. Wybrano również komitet budowy, w skład którego weszli: inż. Zygmunt Zdański, inż. Józef Formiński, Teofil Pauli, Piotr Krzewski (ze Starej Wsi) i Jan Wrona (z Grabianowa). Najpierw trzeba było jednak uzyskać pozwolenie władz państwowych.

Oczekiwano na pozytywną decyzję władz, mimo, że w piśmie z kancelarii generał-gubernatora warszawskiego wyjaśniano zainteresowanym, iż obecna sytuacja nie sprzyja pozytywnemu rozpatrzeniu starań

o budowę nowego kościoła. Należało więc szukać protekcji w najwyższych sferach władzy w Petersburgu.

W tym czasie zmarł ks. W. Dąbrowski (3.01.1905 r.), a na jego miejsce z dniem 2.05.1905 r. proboszczem i dziekanem w Siedlcach mianowano ks. Józefa Scipio del Campo, dotychczasowego proboszcza w Bełżycach. Nawiązał on kontakt z ówczesnym dowódcą 39 Narwskiego Pułku Dragonów w Siedlcach pułkownikiem Kaznakowem, późniejszym generałem. Jego kontakty i znajomości osobiste z wpływowymi urzędnikami państwowymi w Petersburgu dały pozytywne rezultaty. Dnia 21.07.1903 r. Generał-Gubernator Warszawski (naczelnik kraju) wyraził zgodę na budowę nowego kościoła w Siedlcach, z zastrzeżeniem, że koszty budowy poniosą parafianie bez udziału funduszy państwowych, a budowę można będzie rozpocząć po zgromadzeniu połowy sumy kosztorysowej. Plan i kosztorys budowy został zatwierdzony dn. 28.12.1903 r. przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w Petersburgu. Sam pułkownik Kaznakow ofiarował w 1905 r. obraz „*Złożenie Chrystusa do Grobu*”, umieszczony potem w Kaplicy Matki Bożej. Można więc było wreszcie przystąpić do prac przygotowawczych do budowy.

Tymczasem wynikł spór wśród mieszkańców Siedlec, co do miejsca lokalizacji nowego kościoła. Były cztery propozycje: na placu Michała Rychlińskiego, obok stacji kolejowej, gdzie wtedy rozbudowywało się miasto; na placu przed więzieniem (obecnie stadion sportowy); na placu przed nowym cmentarzem (dziś przy ulicy Cmentarnej) lub na placu ofiarowanym przez L. Górskiego, który wydawał się zbyt mały i dlatego nie odpowiedni. Ostatecznie spór rozstrzygnął biskup lubelski Franciszek Jaczewski, wskazując na plac Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego.

II. Przebieg budowy

Z początkiem 1905 roku komitet budowy kościoła przystąpił do gromadzenia materiałów budowlanych. W latach 1904-1905 zgromadzono kamienie, wapno, cement, cegłę, drewno i inne materiały potrzebne do budowy. Jednocześnie zbierano pieniądze deklarowane przez parafian, jak również dobrowolne ofiary z terenu całej diecezji.

Wypadki polityczne 1905 roku zrodziły przypuszczenie, że nowy kościół może kiedyś stać się katedrą. Postanowiono więc zwiększyć pierwotne rozmiary kościoła i dokupiono jeszcze plac od Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego (od strony południowej) oraz posesję Załuskich (od zachodu), aby było więcej przestrzeni wokół nowego kościoła. Biskup F. Jaczewski w dn. 10.10.1905 r. dokonał uroczystego poświęcenia kamienia węgielnego pod nowy kościół w Siedlcach pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny.

Wiosną 1906 r. rozpoczęto budowę fundamentów. Kamienie (granit polny) na fundamenty dostarczyła parafia Paprotnia jako wdzięczność parafian za odprawianie nabożeństw przez księży z Siedlec w ich kościele zamkniętym od roku 1891 przez władze carskie. Do tego kościoła wchodziło się w wielkiej tajemnicy przez specjalny podkop. Cegłę na kościół sprowa-

dzono z cegielni Kopytków. Projekt szczegółowy konstrukcji budowy robił na bieżąco główny architekt inż. Z. Zdański, wszystkie prace budowlane prowadził technik Zygmunt Szuman, a majstrem murarskim był Edward Gątkowski. Droga przetargu angażowano do wszystkich prac ekipy budowlanej. Roboty ciesielskie wykonał Józef Ignatowski z ekipą, roboty blacharskie wykonał J. Klimczyk. Na pokrycie kościoła zakupiono dachówkę w firmie L. Bojańczyka we Włocławku. Wobec trudności finansowych w trakcie budowy zaciągano krótkoterminowe kredyty w Towarzystwie Wzajemnego Kredytu. Władze państwowe nie ingerowały już w sprawy budowy.

Budowę kościoła ukończono w stanie surowym, jesienią 1912 r. Natomiast w Uroczystość Niepokalanego Poczęcia N.M.P. dnia 8 grudnia t.r., ówczesny proboszcz siedlecki i główny moderator budowy, ks. kan. J. Scipio del Campo, dokonał poświęcenia nowej świątyni z upoważnienia biskupa lubelskiego. Od tej pory zaczęto sprawować liturgię w tym kościele jako filialnym parafii św. Stanisława. Uroczystej konsekracji kościoła dokonał dn. 21.09.1913 r. bp F. Jaczewski.

Oficjalnie za całość budowy kościoła odpowiedzialny był Komitet Budowlany i Nadzorczy. W latach 1904-1912 w skład Komitetu Budowlanego wchodziły następujące osoby:

Prezisi: Adam Ostrowski, Aleksander Korsak od 1907 r.

Wiceprezes: Julian Toczyski, adwokat, od 1906 r.

Członkowie: ks. Jan Skwara, prefekt gimnazjum, w 1904 r., ks. Józef Scipio del Campo od 1905 r., Jan Bieguński od 1908 r., Bronisław Brodziński, Aleksy Chrzanowski, adwokat, Józef Formiński, ks. Bronisław Gebert, wikariusz w 1906 r., Piotr Gil ze Strzały od 1908 r., Piotr Krzewski (Krzeski) ze Starej Wsi, Józef Lech z Purzeca Od 1908 r., Wiktor Miłkowski, Ignacy Modrzewski, Józef Olko ze Starej Wsi, Adam Ostrowski, Teofil Pauli, Julian Płachecki, inż. Józef Referowski, Michał Rychliński, ks. Ryszard Słabczyński, wikariusz w 1905 r., Adam Wielowieyski, Jan Wrona z Grabianowa, inż. Zygmunt Zdański, autor projektu kościoła.

Skład Komitetu Nadzorczego budowy był następujący:

Prezes: Kasziński Sergiusz,

Członkowie: Chrzanowski Bolesław - prezes Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, Hoyer Wincenty, inż. Janowski Eugeniusz, Karyszkowski Mieczysław - sędzia, Kozak Jan z Grabianowa, Kuszel Edmund - prezes Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, Temira Michał, Troczewski Józef, Wiechowski August, Zawadzki Jan,

Podkomitet budowlano - gospodarczy: Brodziński Bronisław, Miłkowski Wiktor, inż. Referowski Józef, inż. Rychliński Michał, inż. Zdański Zygmunt,

Kasjerzy: Pauli Teofil, Modrzewski Ignacy, Płachecki Julian

Kancelaria zewnętrzna i aktowa: Ostrowski Adam, Toczyski Julian

Budowniczy: inż. Z. Zdański - przewodniczący, inż. J. Referowski - zastępca, Szuman Zygmunt - technik budowlany, Gątkowski Edward - majster murarski

Dozorca placu budowy: Chwastkiewicz Franciszek.

III. Opis architektoniczny kościoła

Obecna katedra różni się od pierwotnego projektu z 1902 r. wieloma elementami. Główne założenia projektowe nie uległy zmianom: plan przyziemia, korpus trzynawowy z transeptem, wydłużonym prezbiterium zamkniętym trójbocznie, dwie wieże na planie kwadratu.

Kościół jest typu halowego. Osadzony jest na fundamencie z ciosanego granitu polnego. W fasadzie znajdują się trzy portale tak jak planowano, z tym że portal główny miał zdecydowanie dominować nad bocznymi. Nad portalem wstawiono ostrołukowe okno zamiast projektowanej rozety, typowej dla architektury gotyckiej.

Kościół posiada dwie wieże na planie kwadratu, które w szczytowych partiach przechodzą z czterobocznych w ośmioboczne. W co drugim boku znajdują się wąskie otwory zakończone łukiem ostrym. Wieżę zamyka gzyms, a wieńczy hełm na planie ośmioboku, ze smukłą iglicą z krzyżem. Sama dekoracja wież jest nieco inna niż w projekcie.

Ściana boczna jest podzielona na dwie kondygnacje gzymsem podokiennym. Pierwotnie miało nie być podziału ściany bocznej na kondygnacje. Dolna ściana zwieńczona jest fryzem, a górną prawie w całości wypełnia okno o bardzo skomplikowanych masferkach. Elewację boczna wieńczy fryz arkadowy i gzyms.

W ścianie szczytowej transeptu znajduje się potężne okno z rozetą w jego zwieńczeniu zamiast projektowanej samej rozety. Na przeciwnych ścianach transeptu są dwa okna nie planowane pierwotnie. Szczyt transeptu ma formę trójkąta zwieńczonego krzyżem.

Zakrystie zaprojektowano niższe. Dolną jej kondygnację wypełnia okno. Wieńczy ją gzyms, na którym opierają się trzy okna. Drugą kondygnację zamyka fryz. Zakrystie zwieńczone są szczytami, różniącymi się między sobą.

Prezbiterium zamknięte jest trójbocznie. Okna są różne. Pod oknami w prezbiterium znajduje się arkadowa galeryjka podpierana przez kolumnienki. W dolnej kondygnacji prezbiterium za absydą znajduje się korytarz łączący obie zakrystie. Nad zakrystiami są łóże z oknami wychodzącymi do prezbiterium.

Wnętrze miało być proste. Projektowano sklepienie krzyżowo-żebrowe. Podczas realizacji zmieniono je przetwarzając schemat gwiazdy czteroramiennej. Zamiast filarów wielobocznych z bazami i głowicami zbudowano filary wiązkowe otoczone słupkami. Ściany wewnętrzne, nie tynkowane, są podzielone na dwie kondygnacje gzymsem, poniżej którego jest fryz arkadowy. Górną kondygnację wypełniają okna. Nawa główna jest oddzielona od naw bocznych rzędami filarów po cztery w każdym.

Inżynier Z. Zdański, autor projektu katedry siedleckiej, wybrał poszczególne elementy z różnych budowli i stworzył odrębne dzieło. Bryła świątyni nawiązuje do architektury średniowiecznej, z której chętnie czerpano wzory w tym czasie. Wskazuje na to plan krzyża łacińskiego, trzy nawy, transept, wydłużone prezbiterium i fasada dwuwieżowa. Ten typ wielokrotnie powtarzano w XIX i na początku XX wieku. Autor projektu katedry wiele ele-

mentów zaczerpnął z innych wzorów w celu nadania jej najdoskonalszej formy i odpowiednio wysokiej rangi. Krajowym pierwowzorem katedry w Siedlcach może być kościół św. Floriana w Warszawie, również kościół Św. Trójcy w Myszynie, formą fasady przypomina katedrę siedlecką. Zapewne kościoły gotyckie i neogotyckie widziane w Niemczech, dokąd kilkakrotnie wyjeżdżał Z. Zdański, spowodowały liczne zmiany planu pierwotnego, wskazuje na to szczególnie duża ilość motywów niemieckich w dekoracji architektonicznej. Ponieważ kościół budowany był przez parafię z własnych funduszy, sposobem gospodarczym, dlatego starano się wybierać rozwiązania tańsze i łatwiejsze w wykonaniu. Chodziło także o nadanie kościołowi pięknej i okazałej formy ze względów natury politycznej. Kościół miał być oznaką katolicyzmu, a także polskości parafian.

W wyniku różnych zmian świątynia została ostatecznie pobudowana w następujących wymiarach:

długość - (wewnątrz, od drzwi głównych do absydy)	- 52,0 m
szerokość - (wewnątrz w nawach)	- 19,0 m
szerokość transeptu (wewnątrz)	- 28,5 m.
wysokość - nawa główna	- 16,5 m.
- nawy boczne	- 13,0 m
- wieże	- 72,0 m

IV. Wyposażenie katedry w okresie międzywojennym

Biskup H. Przeździecki czynił starania, aby stolicę diecezji przenieść z Janowa Podlaskiego do Siedlec, a nowy kościół uczynić katedrą. Siedlce znajdowały się w centrum diecezji i miały dobre połączenia komunikacyjne. Jednak kościół musiał spełniać odpowiednie wymagania by zostać katedrą. Dopiero po ich zrealizowaniu, papież Pius XI, na prośbę Biskupa Podlaskiego przeniósł w dn. 25 stycznia 1924 r. stolicę diecezji z Janowa Podlaskiego do Siedlec. Zgodnie z dekretem wykonawczym biskupa, kościół parafialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP, stał się kościołem katedralnym dla diecezji podlaskiej, nie przestając być jednak kościołem parafialnym.

Wiele troski w przystosowaniu go do wymaganych potrzeb katedry włożył proboszcz w latach 1921-1926 ks. kanonik Andrzej Emil Ołędzki. Dzięki jego staraniom pobudowano kryptę grobową dla biskupów pod zakrytą, a w 1926 r. założono w katedrze instalację elektryczną. Przeprowadzono również wiele innych prac adaptacyjnych. Tymczasowy tron biskupa zastąpiono nowym gotyckim, o wymiarach: 8 m wysokości i 3,7 m szerokości. Wykonany został z dębiny politurowanej w zakładzie Juliana Barwickiego w Warszawie, a na miejscu prace stolarskie ukończył w grudniu 1926 r. Antoni Jaroszewicz z Siedlec, stolarz. W środkowej części tronu są rzeźbione insygnia i herb biskupa H. Przeździeckiego. Umieszczony on został po lewej stronie w prezbiterium, patrząc od wejścia do kościoła. W tym też czasie zamówiono stalle kanonickie w stylu gotyckim, które wykonali w 1924 roku Stanisław Grabowski, A. Jaroszewicz i Edward Próchnicki - stolarze z Siedlec, a rzeźby były dziełem J. Barwickiego z Warszawy. Po-

siadają one trzy rzędy ławek po 6 miejsc siedzących. Długość ich wynosi 4,3 m.

Zrobiono także stylowe kredensje po bokach głównego ołtarza. W 1927 r. została wykonana stalla biskupia na przeciw tronu, również w stylu gotyckim o wysokości 5 m. Umieblowana została zakrystia kanonicka, znajdująca się od strony zachodniej kościoła. Przed kościołem pobudowane zostały betonowe schody, a kościół został oszklony szkłem katedralnym białym i kolorowym.

W 1928 roku ukończono budowę organów. Prace nad nimi rozpoczęła w 1914 r. firma „*Dominik Biernacki*” z Dobrzynia nad Wisłą, ale przerwane zostały działaniami wojennymi. Są to organy 30-to głosowe, pneumatyczne o 2 manualach z pedałem. Całość oprawy organów wykonano również w stylu gotyckim. W 1928 roku przybył katedrze ołtarz główny z nastawą. Nastawę ołtarzową według projektu A. Golejewskiego z Warszawy wykonali: A. Jaroszewicz - stolarz, J. Barwicki - rzeźbiarz i Z. Burkiewicz - złotnik. Posiada ona cechy gotyku i jest wykonana z dębiny politurowanej, ozdobionej rzeźbami ostrołukowymi i kwiatonami. Był to dar Kapituły Kolegiackiej Janowskiej dla upamiętnienia 10-tej rocznicy objęcia rządów diecezją przez bpa H. Przeździeckiego. Przy ołtarzu głównym ustawiono dwa kandelabry z brązu, dar biskupa podlaskiego.

Także w 1928 r. ukończono budowę portalu nad wejściem głównym i sprawiono katedrze dwa stylowe, gotyckie, dębowe konfesjonały, ustawione w nawie poprzecznej, w transepcie. Murowany parkan z cegły wokół kościoła został pobudowany w 1929 r., a w następnym roku zbudowano betonowe schody do zakrystii parafialnej od strony wschodniej i przebudowano absydę kościoła. W 1931 r. zbudowano schody betonowe do zakrystii kanonickiej. Wykonano także niwelację terenu przy kościele, odsłaniając granitowy cokół kościoła. Zbudowano kolejne dwa dębowe konfesjonały, które ustawiono w nawach bocznych. Niszczące pod wpływem czynników atmosferycznych ceglane pinakle i łuki na wieżach katedry, rozebrano i oczyszczono wietrzejące mury na najwyższych kondygnacjach wież, pokrywając je w latach 1935-36 blachą miedzianą. Wykorzystując ustawione rusztowania, rozebrano wieżyczkę nad prezbiterium, a dzwon - sygnaturkę przeniesiono do wieży frontowej.

Już w latach 1912-1919 pobudowano stylową gotycką ambonę, wysokości 8,5 m i chrzcielnicę o podobnej wysokości oraz dębowe ławki dla wiernych. Kościół posiadał 2 stylowe gotyckie konfesjonały harmonizujące z chrzcielnicą i amboną, (dziś są w transepcie), oraz dwa sosnowe konfesjonały (dziś pod chórem).

W kościele katedralnym znajdowały się trzy dzwony, zawieszzone na wieżach i sygnaturka w wieżyczce nad prezbiterium. Największy, ważący 800 kg z figurą Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej, odlany został w 1909 r. w zakładzie (ludwisarni) A. Włodkowskiego w Węgrowie. Był to dar ks. Stanisława Broniszewskiego, ówczesnego proboszcza i dziekana węgrowskiego. Drugi dzwon, średniej wielkości, zakupiony został w 1912 r. ze składek parafian. Trzeci dzwon, mały, ofiarował ks. Piotr Komorowski w 1913 r.

Stacje Drogi Krzyżowej - płaskorzeźby gipsowe - zawieszono w 1921 r. na ścianach, były darem parafian i kolejarzy z Siedlec. Posadzka w kościele była terakotowa, zwykła. Elektryczne oświetlenie w kościele zainstalowano w 1926 r. i systematycznie je rozbudowywano.

Od początku w kościele były 4 ołtarze boczne wykonane w stylu gotyckim z drewna dębowego. Pobudowano je w latach 1912-1919. Tytuły ołtarzy, biorące nazwę od znajdujących się w nich obrazów, i ich rozmieszczenie były następujące:

- 1) w zachodniej nawie bocznej, w kaplicy Najświętszego Sakramentu, ołtarz św. Antoniego i św. Zyty,
- 2) w zachodniej stronie transeptu (nawy poprzecznej), ołtarz Przemienienia Pańskiego,
- 3) we wschodniej nawie bocznej, kaplica Matki Bożej z obrazem Matki Bożej Kodeńskiej. Wcześniej był tu obraz św. Józefa i św. Rodziny namalowany przez Gawińskiego z Warszawy, a od 7 października 1945 r. obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, namalowany przez Józefa Ożmina,
- 4) we wschodniej stronie transeptu ołtarz św. Mikołaja i św. Franciszka.

Do chwili utworzenia parafii, w kościele, a później katedrze, były tylko trzy witraże dekoracyjne w prezbiterium. W latach międzywojennych zainstalowano witraże niemal we wszystkich oknach kościoła. Brakowało tylko trzech we wschodniej nawie bocznej. W ten sposób kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Siedlcach został właściwie wyposażony, aby godnie nosić imię katedry.

Niewątpliwie głównym inicjatorem i koordynatorem prac związanych z adaptacją kościoła dla potrzeb katedry był ks. prałat Julian Ryster, kolejny proboszcz parafii w latach 1926-1942.

V. Zniszczenia wojenne i odbudowa

Druga wojna światowa i czas okupacji to szczególnie ciężki okres dla narodu i Kościoła. Siedlce zostały zajęte przez wojska niemieckie 12 września 1939 roku. Wcześniej miasto przeżyło kilkanaście nalotów hitlerowskiego lotnictwa. Dnia 7 września jedna z bomb spadła w ogrodzie między kościołem katedralnym a plebanią. Jej wybuch uszkodził witraże w kościele od strony wschodniej. Zniszczona została też plebania katedralna. Po wkroczeniu do Siedlec wojsk niemieckich, przez kilka dni (15-21 września) w katedrze Niemcy przetrzymywali żołnierzy polskich, którzy dostali się do niewoli. W wyniku układu Ribbentrop-Mołotow, sowiecka Armia Czerwona dnia 28 września 1939 roku wkroczyła do Siedlec. Pod okupacją radziecką Siedlce były do 5 października, a przez następne ponad cztery lata pod okupacją niemiecką.

Przygotowując się do ataku na Związek Radziecki, Niemcy 1 kwietnia 1941 roku zajęli katedrę siedlecką, zamieniając ją na magazyn wojskowy. Tak było do 29 sierpnia 1941 roku. Funkcję katedry pełnił wtedy kościół parafialny pw. św. Stanisława w Siedlcach.

Plebania katedralna nadal była zajęta przez okupanta. Mieścił się tutaj Niemiecki Urząd Pocztowy. Proboszcz katedry zamieszkał obok kościoła w drewnianym budynku, który spłonął doszczętnie od wybuchu pocisku zapalającego w lipcu 1944 roku. W katedrze często były odprawiane nabożeństwa dla wojska przez niemieckich kapelanów. Hitlerowcy zdjęli z wieży kościelnej trzy dzwony, i dwa z nich zabrali 17 września 1941 roku.

Podczas przesuwania się frontu w lipcu 1944 roku, kiedy to wyzwolono Siedlce, świątynia została znacznie zniszczona. Poważnie ucierpiały wieże, dach, drzwi. Podziurawione zostały mury kościoła, zniszczone wszystkie wieże i oszklenia. Zaraz po wyzwoleniu, już w sierpniu, przystąpiono do niezbędnej naprawy szkód. Jesienią tego roku dokonano częściowego remontu kościoła, polegającym na prowizorycznym zabezpieczeniu całości. Dalsze prace remontowe trwały wiosną następnego roku. Z polecenia bpa Ignacego Świrskiego, 16 marca 1946 roku dokonano inspekcji stanu wież i kościoła, by przygotować projekt i sposób przeprowadzenia całej naprawy kościoła katedralnego. Proboszczem parafii katedralnej w latach okupacji hitlerowskiej i zaraz po wyzwoleniu, kiedy podjęto prace usuwania zniszczeń wojennych w kościele, był ks. kanonik Roman Wilde (1942-1946).

Prace przy odbudowie katedry trwały do 1953 roku. Kierował nimi do 1948 r. inż. Tadeusz Witkowski z Lublina. Proponował on obniżenie wież kościelnych do wysokości 40 m (czyli prawie o połowę), usunięcie partii koronnej na wieżach i przykrycie ich płytą betonową. Nie godzono się jednak na tak radykalne zmiany architektoniczne. Dlatego prof. Antoni Karczewski z Warszawy opracował projekt odbudowy wież katedralnych w dzisiejszym kształcie.

W tym czasie naprawiono dach i drzwi kościoła. W okna wstawiono szkło katedralne. Na odbudowanych wieżach 17 września 1950 roku zawieszono nowe dzwony, w miejsce tych zabranych przez okupanta. Jeden o wadze 500 kg na pamiątkę rządów w diecezji podlaskiej bpa Ignacego Świrskiego nazwano imieniem „*Ignacy*”. Drugi o wadze 800 kg pod tytułem „*Niepokalanego Poczęcia NMP*”, który był zdjęty z wieży podczas wojny, ale nie został wywieziony. Na wieżyczce, przylegającej do zakrystii, umieszczono dzwon – sygnaturkę o wadze 116 kg o imieniu „*Julian*”, na pamiątkę proboszczowania w katedrze ks. infułata Juliana Rystera. Nowe dzwony były fundowane przez parafię katedralną, a wykonane w odlewni Henryka Wojtkowskiego w Węgrowie. Konsekracji dzwonów dokonał bp I. Świrski w Roku Jubileuszowym 1950.

Prace remontowe katedry trwały nadal w 1951 roku. Naprawiono szczyty: frontowy, nad lożą zachodnią i nad prezbiterium; wymieniono blachę na dachu i ukończono remont wież. Prace przy odbudowie katedry prowadzono sposobem gospodarczym ze względu na ciężkie warunki finansowe. Jeszcze przez następne dwa lata (1952-1953) prowadzono dalsze prace remontowo-malarskie wewnątrz świątyni. Później rozpoczęły się prace remontowe i dekoracyjne w środku katedry. Proboszczem parafii katedralnej w latach 1946-1960 był powtórnie ks. infułat Julian Ryster. Jego zaś współpracownikiem, jako administrator parafii, był ks. kanonik Bolesław Kowal-

czyk (1947-1957), który kierował wszystkimi pracami przy odbudowie zniszczonej świątyni i odnowieniu jej wnętrza.

VI. Katedra siedlecka dzisiaj

Powagę i nastrój modlitewny w kościołach gotyckich tworzą między innymi witraże, tak bardzo charakterystyczne dla tego typu budowli. Jak już wspomniano w wyniku działań frontowych w lipcu 1944 r. wszystkie uległy zniszczeniu. Po ogromnym kilkuletnim wysiłku finansowym związanym z remontem zniszczeń wojennych świątyni, następne prawie trzydzieści lat parafia poświęciła, obok prac remontowych, na zainstalowanie nowych okazałych witraży. Montowano je z okazji różnych rocznic życia diecezjalnego i narodowego. Witraże w swej treści przedstawiają prawdy z Objawienia, postacie świętych i błogosławionych polskich, ukazują historyczne wydarzenia z życia kościoła w Polsce oraz nawiązują do ważnych miejsc i dziejów diecezji siedleckiej.

Jako pierwszy zainstalowano w 1956 r. witraż „*Niepokalanego Poczęcia NMP*” w prezbiterium. Był on ufundowany przez diecezję na pamiątkę 10-lecia rządów w diecezji biskupa Ignacego Świrskiego. Witraż zaprojektowała i wykonała Szkoła Krakowska. Kolejny wieloczołowy witraż, przedstawiający postacie i wydarzenia z historii kościoła w Polsce i Podlasiu, zaprojektowany przez prof. Sławińskiego, został zamontowany w 1959 r. nad ołtarzem Przemienienia Pańskiego. Jest to pamiątka 50-lecia kapłaństwa ks. inf. J. Rystera, ówczesnego proboszcza parafii katedralnej.

W latach 1965-1968, kiedy proboszczem był bp Wacław Skomorucha, a administratorem ks. kanonik Marian Piotrowski, między innymi pokryto częściowo dach kościoła blachą ocynkowaną i miedzianą. Także zaimpregnowano całą konstrukcję dachu, wymieniono radiofonizację w kościele i zmieniono instalację elektryczną. Od 1965 r. katedra była ogrzewana trzema piecami grzewczymi na ropę firmy Harrisa. W ramach posoborowych przepisów liturgicznych umieszczono w 1965 roku na środku prezbiterium drewniany, tymczasowy ołtarz, tzw. posoborowy.

Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, kiedy proboszczami parafii katedralnej byli kolejno: ks. kanonik Wacław Pieniak (1969-1972) i ks. dr kanonik Stanisław Jurzysta (1972-1976), wystrój świątyni wzbogacono o kolejne witraże. Znajdują się one w oknach naw bocznych po trzy od wschodniej i zachodniej strony świątyni. Tematyka ich jest następująca, (patrząc od wejścia głównego we wschodniej nawie bocznej): Zwiastowanie, Ukrzyżowanie, Zmartwychwstanie; oraz Chrzest Polski, Chrystus Król, Matka Boża Kodeńska, (analogicznie w zachodniej nawie bocznej). Dla upamiętnienia 150-tej rocznicy utworzenia Diecezji Podlaskiej, która przypadała w 1968 roku, zainstalowano w katedrze witraż przedstawiający sceny z życia Pana Jezusa i Matki Bożej. Znajduje się on nad ołtarzem św. Franciszka we wschodniej ścianie transeptu. Projekty tych wszystkich siedmiu witraży zrobił ks. Wincenty Kiljan, salezjanin z Lutomińska, a wykonała je firma Józefa Olszewskiego z Warszawy.

Dalszy wystrój świątyni w witrażu kontynuował ks. kanonik Stanisław Biernat, proboszcz parafii katedralnej w latach (1976-1995). Przybyły nowe witraże przedstawiające świętych i błogosławionych polskich. Umieszczone są one w oknach nawy poprzecznej (transeptu). Dla upamiętnienia wyboru na Stolicę Piotrową Karola Kardynała Wojtyły i w hołdzie Prymasowi Tyśiąclecia Stefanowi Kardynałowi Wyszyńskiemu, parafia ufundowała witraż do kaplicy św. Antoniego. Przedstawia on Maryję Matkę Kościoła i postacie tych dwóch wielkich Polaków. Dziwnym zbiegiem okoliczności ten witraż był montowany w bolesnym i tragicznym dniu zamachu na życie papieża Jana Pawła II, tj. 13 maja 1981 roku. Ten, jak i poprzednie witraże, wyobrażające świętych i błogosławionych polskich, zaprojektował także ks. W. Kiljan, a wykonała je również firma J. Olszewskiego. Ostatni witraż w katedrze zainstalowany został w 1986 r. w kaplicy Matki Bożej na pamiątkę 25-lecia sakry biskupiej bpa Jana Mazura, biskupa diecezji siedleckiej czyli podlaskiej. Ufundowała go diecezja, zaprojektowała mgr Halina Cieślińska-Brzeska z Krakowa, a wykonał również J. Olszewski. Przedstawia on Maryję w dziejach Kościoła w Polsce i Diecezji Podlaskiej. Jest także w nim postać ks. Jerzego Popiełuszki. Kobieta - matka trzyma na kolanach ciało księdza z kamieniem uwieszonym na jego szyi.

Aktualnie witraże w katedrze różnią się tematyką od tych, jakie były w niej przed zniszczeniami wojennymi. Poniższe zestawienie ukazuje wzwania (tematykę) i miejsce ich usytuowania w kościele:

Witraż

1. Niepokalanego Poczęcia NMP.
- 2-3. Kompozycje geometryczne.
- 4-13. Symbole Eucharystyczne.
- 14-15. Dwaj Apostołowie:
16. Matka Kościoła, Papież Jan Paweł II, Ks. Prymas Stefan Wyszyński.
- 17-18. Św. Kazimierz Królewicz, św. Stanisław Kostka.
19. Wybitni Polacy i wydarzenia z dziejów Kościoła w Polsce i Podlasia.
- 20-21. Bł. Bronisława, Bł. Kinga.
22. Matka Boska Kodeńska.
23. Chrystus Król.

Miejsce w kościele

- Nad ołtarzem głównym w prezbiterium.
Po bokach witraża Niepokalanego Poczęcia NMP
W prezbiterium nad ołtarzem w dziesięciu arkadach.
Dwie środkowe arkady nad św. Szymon i św. Juda Tadeusz, ołtarzem głównym patronowie diecezji.
W kaplicy św. Antoniego. Witraż był wstawiany 13 maja 1981 r.
W nawie poprzecznej (transepcie) na ścianie bocznej od prezbiterium po stronie zachodniej kościoła.
W szczytowej ścianie transeptu nad ołtarzem Przemienienia Pańskiego od strony zachodniej kościoła.
W transepcie na ścianie bocznej od wejścia głównego po stronie zachodniej kościoła.
Trzecie okno od wejścia głównego nawie bocznej od strony zachodniej.
Okno środkowe w zachodniej nawie bocznej.

24. Chrzest Polski. Millenium.	Pierwsze okno od wejścia głównego w zachodniej nawie bocznej.
25. Zwiastowanie NMP.	We wschodniej nawie bocznej, pierwsze okno od wejścia głównego.
26. Ukrzyżowanie.	Środkowe okno we wschodniej nawie bocznej.
27. Zmartwychwstanie.	Trzecie okno we wschodniej nawie bocznej.
28-29. Bł. Salomea, Bł. Jadwiga.	W transepcie na ścianie bocznej od wejścia głównego po stronie wschodniej.
30. Sceny z życia Jezusa Chrystusa i Matki Bożej.	W szczytowej ścianie transeptu od strony wschodniej kościoła.
31-32. Św. Stanisław, Św. Wojciech.	W transepcie na ścianie bocznej od prezbiterium po stronie wschodniej.
33. Maryja w dziejach Kościoła w Polsce i Diecezji Podlaskiej.	W kaplicy Matki Bożej Częstochowskiej

Na początku lat osiemdziesiątych parafia katedralna stanęła przed ogromnym wysiłkiem finansowym i technicznym związanym z koniecznością wymiany całej konstrukcji dachu na kościele. Pierwotnie planowano, by 1981 roku pokryć cały dach blachą miedzianą. Dotychczas kościół był kryty czerwoną dachówką, a po zniszczeniach wojennych uzupełniano pokrycie dachu także blachą. Przeprowadzona w 1981 roku ekspertyza więźby dachowej wykazała zniszczenie drzewa w 75%. Postanowiono więc ją wymienić na konstrukcję metalową.

Pierwsza wersję wymiany dachu opracował mgr inż. W. Humiecki z Warszawy. Zakładała ona konstrukcję metalową, a na niej zbrojony pancerz betonowy na całym kościele z wtopionymi listwami drewnianymi i przykrycie całości miedzianą blachą. Jakkolwiek było to śmiałe rozwiązanie konstrukcyjne, to chyba niemożliwe technicznie do wykonania w miejscowych warunkach. Obawy proboszcza parafii ks. S. Biernata i innych fachowców dotyczyły możliwości zalania betonowego pancerza na całym kościele.

Powstał więc nowy plan, który został zatwierdzony i przyjęty. Projekt ten zakładał: konstrukcję metalową przykrytą ocynkowaną fałdowaną blachą, która miała być zabezpieczeniem przeciwpożarowym od wewnątrz i ochroną przed zalewaniem świątyni w trakcie robót, następnie było deskowanie na konstrukcji metalowej i pokrycie dachu miedzianą blachą.

Pojawił się problem samego sposobu wymiany konstrukcji. Inżynierowie W. Humiecki i J. Bogaczyk z Warszawy proponowali postawić nowy dach na specjalnych wspornikach ponad starym dachem, następnie rozebrać stary do środka, opuścić nowy i pokryć blachą. To wymagałoby zamknięcia świątyni, ogromnego wysiłku i czasu, aby całą drewnianą konstrukcję dachu rozebrać do środka i usunąć na zewnątrz. Ostatecznie przyjęto, że stary dach będzie rozebrany partiami i w to miejsce montowane będą przygotowane na dole fragmenty nowej konstrukcji.

Przez cały 1983 rok trwały prace przygotowujące teren wokół katedry i potrzebne materiały. W tym czasie siedlecki „Mostostal” wykonał precyzyjnie metalową konstrukcję dachu. Wiosną 1984 roku postawiono potężny dźwig sprowadzony z Gliwic i rozpoczęto demontaż starego i montaż nowego dachu. Wykonali to pracownicy „Mostostalu” z Warszawy, a całością prac kierowali inż. J. Bogaczyk i inż. J. Nowicki. Jednocześnie prace blacharskie wykonał Grzegorz Ślęczek z Warszawy. Mimo często niekorzystnych warunków atmosferycznych, całość prac związanych z wymianą dachu na katedrze zakończono w październiku 1984 roku.

W następnym roku, wykorzystując rusztowania wokół katedry, postawione w czynie społecznym przez miejscowych cieśli, dokonano naprawy elewacji zewnętrznej świątyni. Uporządkowano także cały plac wokół katedry.

Po odnowieniu zewnętrznym kościoła należało teraz dokonać odnowienia wnętrza świątyni, które nie było malowane od 1952 roku. Od czerwca do października 1987 roku trwały prace wewnątrz katedry. Szczególnie uciążliwe, ale bardzo konieczne i pożyteczne było mycie brudnych i zatłuszczonych ceglanych ścian. Pracami malarskimi kierował Marian Wilczyński z Otwocka. W trakcie tego remontu zainstalowano w katedrze nowe, okazałe tabernakulum, które znajduje się w Kaplicy Matki Boskiej Częstochowskiej. Tutaj teraz jest przechowywany Najświętszy Sakrament. Tabernakulum zaprojektował inż. Lech Dunin z Warszawy, a wykonał Tadeusz Białowarczyk z Komorowa.

Gruntownego remontu wymagały także organy katedralne zainstalowane w 1928 roku. Remont przeprowadził Marian Leśniczuk z Korczewa, wymieniając wszystkie mieszki i zepsute piszczałki. Wykorzystano materiał zagraniczny kupiony dzięki staraniom i pomocy bpa Wacława Skomoruchy.

W świątyni katedralnej znajdują się nadal cztery ołtarze boczne, których tytułu biorą nazwę od obrazów w nich się znajdujących. Wystrój tych ołtarzy z niewielkimi zmianami przedstawia się następująco:

- 1) Ołtarz św. Antoniego zdobią dwa obrazy: św. Antoniego na zasłonie czyli ruchomy i św. Zyty jako stały. Mniejszy obraz św. Alojzego Gonzagi znajduje się u góry w owalu. W tym ołtarzu w Tabernakulum przechowywany był do 1987 r. Najświętszy Sakrament i stąd taka była nazwa kaplicy.
- 2) Ołtarz Przemienienia Pańskiego posiada tylko jeden obraz pod tym tytułem. Sam ołtarz jest w kształcie bogatej monstrancji o wyraźnych znamionach krzyża. Górna część obrazu przedstawia ewangeliczną scenę Przemienienia Pana Jezusa na Górze Tabor. W bocznych jego skrzydłach znajdują się postacie Mojżesza i Eliasza, a w dolnej części są postacie świętych apostołów: Piotra, Jakuba i Jana. Na postumencie znajduje się napis: „*Na podziękowanie Panu Bogu za wyjście bolszewików 18.08.1920 r.*” Obecnie na mensie ołtarzowej stoi obraz św. apostoła Judy Tadeusza, patrona trudnych spraw życiowych. Namalowała ten obraz w 1988 r. Bożena Duda.
- 3) Ołtarz Bożego Miłosierdzia w swoim gotyckim stylu jest prosty i składa się z trzech części w formie tryptyku, ze środkową wyraźnie wyższą.

Posiada obraz św. Franciszka z Asyżu (tzw. seraficki) i Bożego Miłosierdzia „*Jezu ufam Tobie*” na zasłonie, aktualnie eksponowany. Wcześniej na zasłonie był obraz św. Mikołaja. Na mniejszym ołtarzu stoi obraz Matki Bożej Nieustającej Pomocy, przy którym w każdą środę odprawiane jest nabożeństwo do Matki Bożej.

- 4) Ołtarz w Kaplicy Matki Bożej co do stylu jest identyczny z ołtarzem św. Antoniego. Pierwotnie jako stały był obraz Matki Bożej Kodeńskiej, a od 7 października 1945 r. obraz Matki Bożej Częstochowskiej. Umieszczono go jako wotum parafii za wyzwolenie Ojczyzny. Malował go Józef Ożmin. Stąd obecna nazwa kaplicy od tego obrazu. Na zasłonie pierwotnie był obraz św. Józefa wykonany przez W. Turewicza w 1913 r., a w 1927 r. umieszczono obraz św. Rodziny, namalowany przez Gawińskiego z Warszawy. W górnej części nastawy ołtarzowej jest w owalu obraz św. Kazimierza Królewicza. Od roku 1987 w tym ołtarzu przechowywany jest Najświętszy Sakrament, a od 1997 r. jest w ciągu dnia wystawiony Najświętszy Sakrament, przed którym trwa modlitewna adoracja wiernych.

Dzięki staraniom obecnego (od 1995 r.) proboszcza parafii katedralnej ks. kanonika Henryka Wierzejskiego w świątyni zainstalowano w 1996 roku centralne ogrzewanie zasilane piecem gazowym.

Natomiast w 1998 roku, z inicjatywy biskupa siedleckiego Jana Wiktora Nowaka, przebudowano gruntownie prezbiterium katedry dostosowując jego funkcjonalność do potrzeb celebracji liturgicznych zgodnie z posoborową odnową liturgii. Całość posadzki w prezbiterium i w zakrystiach wyłożono marmurem włoskim. Wybudowano marmurową ambonkę i ołtarz posoborowy, w którym umieszczono m.in. relikwie błogosławionych Męczenników Podlaskich. Ułożenie samego marmuru wykonał Andrzej Nalepa z Radomia, a wszelkie prace przygotowawcze i remontowe w świątyni prowadził Adam Lenzion z miejscowości Jarczówek z ekipą remontowo-budowlaną.

Tron biskupi ustawiono centralnie w prezbiterium, a stalle kanonickie przesunięto bliżej tronu. Nad ołtarzem zawieszono nowy drewniany krucyfiks w stylu neogotyckim. Całość wyposażenia prezbiterium poddano gruntownej renowacji i konserwacji.

Uroczystego poświęcenia nowego ołtarza i odnowionego wnętrza prezbiterium dokonał dnia 27.09.1998 r. biskup siedlecki Jan Wiktor Nowak.

Razem z tymi pracami zainstalowano nowe nagłośnienie w świątyni, a całe prezbiterium stosownie oświetlono. Na skutek tej przebudowy, prezbiterium stało się obszerniejsze, bardziej widoczne i dostosowane do wymogów liturgicznych według wskazań reformy Soboru Watykańskiego II.

Także w tym czasie oczyszczono i odmalowano ściany katedry wewnątrz, a także stacje Drogi Krzyżowej. W świątyni ustawiono nowe, dębowe ławki wykonane przez Eugeniusza Kułaka, stolarza z miejscowości Zbultów.

W otoczeniu katedry, na placu przykościelnym, posadzono krzewy i kwiaty oraz zainstalowano oświetlenie elektryczne wokół kościoła. Dla upamiętnienia Jubileuszu Roku 2000 i Wizyty Apostolskiej Jana Pawła II

w Siedlcach dnia 10 czerwca 1999 r., postawiono przy katedrze mosiężny odlew figury Matki Bożej z Dzieciątkiem. Stoi ona na kamiennym cokole, na którym umieszczony został także herb papieski. Całość jest darem katolickich rodzin: Żukowskich, Safiańczuków, Romańczuków i Gozdurów. Schody przed świątynią wyłożono granitem, a chodnik wokół świątyni i plac przed frontonem katedry ułożono z kostki brukowej przy wsparciu finansowym miasta. Budynek katedry został dodatkowo oświetlony reflektorami, co podkreśla piękny widok bryły kościoła widziany szczególnie nocą.

Te prace były związane z właściwym i godnym przygotowaniem diecezji, miasta Siedlce, a szczególnie świątyni katedralnej na spotkanie z Ojcem Świętym Janem Pawłem II dnia 10 czerwca 1999 roku.

Było to najważniejsze wydarzenie w dziejach tej świątyni katedralnej. Ojciec Święty, podczas swoich wizyt apostolskich, ma zwyczaj nawiedzać miejscową świątynię katedralną Kościoła lokalnego, skupionego wokół swojego biskupa, podkreślając w ten sposób jego rolę i znaczenie w życiu całego Kościoła powszechnego, którego widzialną głową i pasterzem na ziemi jest zawsze aktualny papież.

Obecnie świątynia nabrała zewnątrznie pięknego i zadbanego wyglądu, a wewnątrz sprzyja modlitwemu nastrojowi, co jest godne roli i znaczenia tego kościoła jako katedry.

KALENDARIUM WAŻNIEJSZYCH UROCZYSTOŚCI RELIGIJNYCH W KATEDRZE SIEDLECKIEJ

Kościół parafialny pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia NMP w Siedlcach stał się kościołem katedralnym z dniem 1 września 1924 r., na mocy dekretu wykonawczego bpa Henryka Przeździeckiego do bulli papieża Piusa XI „*Pro recto et utili*” z dnia 25.01.1924 r., kiedy to papież przeniósł stolicę diecezji z Janowa Podlaskiego do Siedlec.

Kościół katedralny, który przeważnie jest także parafialnym, z racji swej godności zwany jest „*Matką Kościołów w Diecezji*”. W nim znajdują się: tron biskupa ordynariusza, stalle dla kapituły katedralnej czyli ławki w prezbiterium dla kanoników, zaś w podziemiach katedry są groby biskupów diecezji. Obok codziennej służby liturgicznej i pracy duszpasterskiej w parafii, katedra siedlecka była świadkiem i miejscem szczególnie podniosłych uroczystości religijnych związanych z ważnymi wydarzeniami z życia kościoła na Podlasiu i w Ojczyźnie.

Chronologicznie wymienić tu trzeba najważniejsze:

01.12.1918 r. - Ingres do kościoła Niepokalanego Poczęcia NMP jako do prokatedry, czyli uroczyste objęcie rządów i początek posługi biskupiej w diecezji H. Przeździeckiego, pierwszego biskupa wskrzeszonej diecezji podlaskiej. Nie mógł się on odbyć w Janowie Podlaskim, w samej katedrze, gdyż jeszcze wtedy miasto było zajęte przez wojska niemieckie.

10.07-18.08.1927 r.- Kościół katedralny gościł w swych murach cudami słynący Obraz Matki Bożej Kodeńskiej, powracający po 52 latach przymu-

sowego wygnania z Częstochowy przez Siedlce do dawnej swej siedziby - Kodnia. Dnia 2 sierpnia w samą 52 rocznicę wywiezienia Obrazu przez Rosjan z Kodnia do Częstochowy, uroczystą sumę odprawił biskup kamieniecki Piotr Mańkowski. Czterodniowe nabożeństwo poprzedziło dzień odprowadzenia Obrazu z Siedlec do Kodnia. Wzięło w nim udział kilkanaście tysięcy wiernych z całej diecezji.

16-22.09.1927 r. - Uroczystości związane z powrotem do Leśnej Podlaskiej cudownego obrazu (płaskorzeźby) Matki Bożej Leśniańskiej po 62 latach ukrywania go w Łomży. Obraz był wystawiony w katedrze, a liczne rzesze wiernych uczestniczyły w nabożeństwach prowadzonych przez OO. Paulinów pod przewodnictwem biskupów naszej diecezji.

24.09.1928 r. - Obchody 10-lecia wskrzeszenia diecezji podlaskiej.

02.12.1928 r. - Uroczystości związane z 10-tą rocznicą objęcia rządów w diecezji przez bpa H. Przeździeckiego.

28-30.06.1929 r. - Pierwszy Diecezjalny Kongres Eucharystyczny. W uroczystościach wzięło udział wielu biskupów polskich, kapłanów oraz potężna liczba wiernych. Kongres zakończył się wielką procesją eucharystyczną ulicami miasta, podczas której Aleksander Kardynał Krakowski, Prymas Królestwa, z upoważnienia papieża Piusa XI udzielił wszystkim obecnym apostolskiego błogosławieństwa z odpustem zupełnym.

6-8.06.1930 r. - Odbyły się uroczystości salezjańskie związane ze sprowadzeniem do Sokołowa Podlaskiego relikwii św. Jana Bosko, wychowawcy młodzieży i założyciela Zgromadzenia Księży Salezjanów.

23-25.05.1936 r. - Diecezjalny zlot Stowarzyszeń Katolickiej Młodzieży Męskiej i Żeńskiej w Siedlcach.

14-15.05.1939 r. - Pogrzeb śp. bpa H. Przeździeckiego, biskupa diecezji zmarłego dnia 9.05.1939 r. podczas wizytacji kanonicznej w parafii Ortel Królewski. Dwudniowe obrzędy pogrzebowe zakończyły się złożeniem ciała biskupa w podziemiach katedry siedleckiej. Mszy św. pogrzebowej przewodniczył August Kardynał Hlond, Prymas Polski. W pogrzebie wzięli udział biskupi innych diecezji, duchowieństwo i wierni obu obrządków diecezji podlaskiej.

wrzesień 1944 r. - Dziękczyne nabożeństwo z racji 25-lecia sakry biskupiej Czesława Sokołowskiego, administratora apostolskiego diecezji siedleckiej czyli podlaskiej.

04.07.1946 r. - Uroczysty ingres do katedry bpa Ignacego Świrskiego, biskupa diecezji podlaskiej, mianowanego przez papieża Piusa XII dn. 12.04.1946 r.

18.04.1948 r. - Konsekracja biskupa Mariana Jankowskiego, biskupa pomocniczego podlaskiego. Obecny był August Kardynał Hlond, Prymas Polski.

28-29.04.1959 r. - Uroczystości Nawiedzenia Kopii Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w diecezji siedleckiej czyli podlaskiej. Mszę św. odprawił i kazanie wygłosił Stefan Kardynał Wyszyński, Prymas Polski.

04.07.1960 r. - Pogrzeb ks. infułata J. Rytera wieloletniego proboszcza parafii katedralnej.

12.06.1962 r. - Pogrzeb śp. bpa M. Jankowskiego biskupa pomocniczego podlaskiego. Zmarł dn. 6 czerwca w parafii Hrud podczas wizytacji kano-

nicznej. Pochowany został na cmentarzu grzebalnym w Siedlcach. Na pogrzebie był między innymi bp Karol Wojtyła, ówczesny biskup pomocniczy krakowski.

21.04.1963 r. - Konsekracja biskupa Wacława Skomoruchy, biskupa pomocniczego podlaskiego. Głównym konsekratorem był Stefan Kardynał Wyszyński.

26-27.10.1963 r. - Uroczystości związane ze Złotym Jubileuszem Kapłaństwa bpa I. Świrskiego.

17-18.09.1966 r. - Zakończenie diecezjalnych uroczystości millenijnych 1000-lecia Chrztu Polski z udziałem Episkopatu Polski. Główną Mszę św. odprawił K. Wojtyła, ówczesny metropolita krakowski, a kazanie okolicznościowe wygłosił Stefan Kardynał Wyszyński, Prymas Polski. Biskup diecezji podlaskiej I. Świrski był chory i nie brał udziału. Rolę gospodarza pełnił bp W. Skomorucha, biskup pomocniczy diecezji.

27-28.03.1968 r. - Pogrzeb śp. bpa I. Świrskiego z udziałem Episkopatu, duchowieństwa i licznie zgromadzonych wiernych. Mszę św. pogrzebową odprawił Karol Kardynał Wojtyła, arcybiskup i metropolita krakowski, a kazanie wygłosił Prymas Polski, Stefan Kardynał Wyszyński. Ciało zmarłego biskupa pochowano w podziemiach katedry siedleckiej.

17.11.1968 r. - Uroczysty ingres do katedry bpa Jana Mazura, biskupa diecezji siedleckiej czyli podlaskiej, mianowanego 24.10.1968 r., dotychczas biskupa pomocniczego lubelskiego.

10-11.05.1969 r. - Inauguracja obchodów 150-lecia istnienia Diecezji Siedleckiej czyli Podlaskiej.

27.11.1969 r. - Główne uroczystości 50-lecia wskrzeszenia Podlaskiego Seminarium Duchownego. Mszę św. odprawił bp Jan Mazur.

02.06.1974 r. - W uroczystość Zesłania Ducha Św., zgodnie z wolą papieża Pawła VI we wszystkich katedrach świata i w katedrze siedleckiej odbyły się modlitwy z racji Roku Jubileuszowego - Roku Świętego.

23.06.1974 r. - Uroczystości Srebrnego Jubileuszu Kapłaństwa bpa Jana Mazura.

03-10.12.1977 r. - Dekanalna uroczystość w katedrze w ramach nawiedzenia kościołów dziekańskich przez kopię Cudownego Obrazu Matki Bożej Kodeńskiej.

04.06.1978 r. - Pontyfikalną Mszę św. odprawił i wygłosił homilię, przebywający na terenie diecezji siedleckiej, apb Luigi Poggi, kierownik grupy roboczej do stałych kontaktów Stolicy Apostolskiej z Rządem PRL.

30-31.05.1981 r. - Nawiedzenie parafii katedralnej przez kopię Cudownego Obrazu Matki Bożej Kodeńskiej w ramach diecezjalnej peregrynacji, dla uczczenia Jej pobytu na Podlasiu przez 350 lat.

1-7.07.1982 r. - Tygodniowe nawiedzenie katedry przez kopię Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej z racji Jubileuszu 600-lecia pobytu Cudownego Obrazu na Jasnej Górze.

17-18.05.1983 r. - Dekanalna uroczystość pobytu w katedrze Obrazu Jasno-górskiego. W Jubileuszowym Roku Odkupienia (150 lat od zbawczej męki i śmierci Chrystusa), w ramach tygodniowego nawiedzenia wszystkich diecezji, zatrzymując się w wyznaczonych kościołach dekanalnych, w diecezji

siedleckiej czyli podlaskiej gościł Obraz Matki Bożej Częstochowskiej w dn. 12-19.05.1983 roku.

8-9.03.1986 r. - Zakończenie II Nawiedzenia wszystkich parafii diecezji siedleckiej czyli podlaskiej przez kopię Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. (Rozpoczęło się II Nawiedzenie dn. 16.06.1985 r. w Sokołowie Podlaskim). Przy udziale licznie zgromadzonych biskupów, duchowieństwa i wiernych, Mszę św. celebrował Józef Kardynał Glemp, Prymas Polski, a homilię wygłosił Henryk Kardynał Gulbinowicz, metropolita wrocławski.

21.09.1986 r. - Srebrny jubileusz 25-lecia sakry biskupiej bpa Jana Mazura.

17.04.1988 r. - Jubileusz 20-lecia sakry biskupiej bpa W. Skomoruchy, biskupa pomocniczego podlaskiego.

26.06-03.07.1988 r. - Drugi Diecezjalny Kongres Eucharystyczny. W niedzielę kończąca uroczystości, Mszę św. przy kaplicy parafii Bożego Ciała celebrował bp Jan Mazur, a homilię wygłosił Józef Kardynał Glemp, Prymas Polski. Kongres zakończył się uroczystą procesją eucharystyczną, która wyruszyła od kaplicy parafii Bożego Ciała i przeszła ulicami miasta do katedry siedleckiej. Wzięło w niej udział kilkadziesiąt tysięcy wiernych z całej diecezji, liczne duchowieństwo i biskupi polscy na czele z Księdzem Prymasem, który od ołtarza na schodach katedry udzielił błogosławieństwa Najświętszym Sakramentem z odpustem zupełnym.

25.09.1988 r. - Jubileusz 20-lecia rządów w diecezji bpa Jana Mazura i 75-lecie konsekracji kościoła katedralnego.

11.11.1989 r. - Uroczystość religijno-patriotyczna dla uczczenia 71. rocznicy odzyskania przez Polskę w 1918 r. niepodległości po czasach zaborów. Te uroczystości odbywają się każdego roku z udziałem księży biskupów, duchowieństwa, władz samorządowych miasta, kombatanów i wojska.

26.11.1989 r. - Inauguracja II Diecezjalnego Synodu Podlaskiego.

08.12.1989 r. - Konsekracja biskupia ks. Alojzego Orszulika SAC, na biskupa pomocniczego podlaskiego. Konsekratorem był Prymas Polski Józef Kardynał Glemp, przy współudziale abpa Bronisława Dąbrowskiego, Sekretarza Episkopatu Polski i bpa Jana Mazura, biskupa podlaskiego. Wśród licznie zgromadzonych biskupów byli między innymi: abp Franciszek Kardynał Macharski, metropolita krakowski; apb Józef Kowalczyk, nuncjusz apostolski w Polsce; abp Janusz Bolonek, nuncjusz apostolski w Republice Wybrzeża Kości Słoniowej; abp Tadeusz Kondrusiewicz, ówczesny administrator apostolski w Mińsku na Białorusi, obecni byli także marszałkowie Sejmu i Senatu oraz premier rządu polskiego. Katedrę wypełnili księża diecezjalni i zakonni oraz licznie zgromadzeni wierni.

26.04-03.05.1990 r. - Tydzień modlitw o beatyfikację Unitów Podlaskich i zjednoczenie narodu. We wszystkich kościołach w Siedlcach odbyła się adoracja Krzyża Pratulinińskiego. Z tym krzyżem unicy bronili swojej wiary i świątyni w Pratulinie przed zajęciem jej przez prawosławie i tam 13 z nich oddało życie za wiarę dnia 24 stycznia 1874 roku. Ich proces beatyfikacyjny trwa.

23.09.1990 r. - Złoty jubileusz 50-lecia kapłaństwa bpa Wacława Skomoruchy.

- 22.09.1991 r.** - Jubileusz 30-lecia sakry biskupiej biskupa diecezji siedleckiej czyli podlaskiej bpa Jana Mazura. Kazanie wygłosił bp Zygmunt Kamiński, biskup diecezji płockiej.
- 02.02.1993 r.** - Msza św. „Prymicja Biskupia” bpa Henryka Tomasika, biskupa pomocniczego siedleckiego. Homilie wygłosił bp Józef Michalik, ówczesny biskup diecezji gorzowskiej. Sakry biskupiej udzielił Ojciec Święty Jan Paweł II w bazylice św. Piotra w Rzymie dn. 06.01.1993 r.
- 25.04.1993 r.** - Jubileusz 30-lecia biskupstwa bpa W. Skomoruchy.
- 26.09.1993 r.** - Srebrny jubileusz 25-lecia rządów w diecezji siedleckiej bpa Jana Mazura oraz 80-lecie konsekracji kościoła katedralnego.
- 24.04.1994 r.** - Niedziela poświęcona 75-tej rocznicy utworzenia parafii przy kościele Niepokalanego Poczęcia NMP w Siedlcach.
- 04.07.1994 r.** - Pogrzeb ks. Alfreda Hoffmana, salezjanina, który w latach 1955-1994 był organistą i kierownikiem chórów katedralnych, a także wychowawcą i wspaniałym pedagogiem chórzystów i organistów w diecezji. Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Siedlcach. W tym mieście pracował, tutaj spędził prawie całe swoje życie kapłańskie i pozostał w żywej pamięci mieszkańców Siedlec.
- 25.09.1994 r.** - Uroczysta Msza św. pod przewodnictwem biskupa siedleckiego z udziałem Kapituły Katedralnej Siedleckiej dla uczczenia 70-tej rocznicy podniesienia kościoła do godności katedry
- 1-2.03.1995r.** - Zakończenie nawiedzenia diecezji siedleckiej przez figurę Matki Bożej Fatimskiej. Figura Matki Bożej została przyjęta z archidiecezji lubelskiej. Peregrynacja zaczęła się 24 lutego tr. w Parczewie i jej trasa prowadziła przez miasta naszej diecezji.
- 21.04.1996 r.** - Uroczysty ingres do katedry bpa Jana Wiktora Nowaka, biskupa siedleckiego od 25.03.1996 r., dotychczas biskupa pomocniczego archidiecezji gnieźnieńskiej od 25.03.1982 r.
- 28.10.1996 r.** - Złoty Jubileusz kapłaństwa Ojca Świętego Jana Pawła II. Uroczystości diecezjalne pod przewodnictwem biskupa siedleckiego.
- 23.01.1997 r.** - Pierwsze liturgiczne wspomnienie w diecezji siedleckiej Błogosławionych Wincentego Lewoniuka i 12 Towarzyszy, Męczenników Podlaskich, wyniesionych na ołtarze dnia 6 października 1996 roku przez Jana Pawła II w Rzymie. Mszy św. przewodniczył bp Jan Wiktor Nowak.
- 01.03.1998 r.** - Dziękczynienie za beatyfikację Matki Bernardyny Jabłońskiej współzałożycielki Sióstr Albertynek. Siostry posługują w diecezji siedleckiej. Mszy św. przewodniczył bp Jan Wiktor Nowak
- 17.05.1998 r.** - Msza św. pod przewodnictwem biskupa siedleckiego na zakończenie I Diecezjalnego Kongresu Powołań (10-17.05.1998 r.) i z racji poświęcenia pomnika Ojca Świętego Jana Pawła II w Siedlcach na skwerze im. Jana Pawła II.
- 23.05.1998 r.** - Zakończenie I Diecezjalnego Kongresu Różańcowego, (trwał w dniach 22-23.05.1999 r.)
- 27.09.1998 r.** - Konsekracja przez biskupa siedleckiego nowego kamiennego ołtarza posoborowego w katedrze siedleckiej, na zakończenie przebudowy prezbiterium w katedrze. W nowym ołtarzu umieszczone zostały relikwie Błogosławionych Męczenników Podlaskich i innych świętych.

18.10.1998 r.- Diecezjalne uroczystości z racji 20-lecia pontyfikatu Ojca świętego Jana Pawła II. Mszy św. koncelebrowanej przewodniczył bp H. Tomasiak.

25.10.1998 r.- Zakończenie I Kongresu Ruchów i Stowarzyszeń Katolickich, który trwał w Siedlcach w dniach 23-25.10.1999 r.

28.03.1999 r. – XIV światowy Dzień Młodzieży, Niedziela Palmowa, Msza św. pod przewodnictwem biskupa siedleckiego, transmitowana przez Telewizję Polonia.

15-18.04.1999 r. – Nawiedzenie relikwii Bł. Męczenników Podlaskich, Krzyża Pratulinińskiego i Obrazu Matki Bożej Leśniańskiej podczas Misji Ewangelizacyjnych w parafii katedralnej w dniach 10-18.04.1999 r.

10.06.1999 r. – Nawiedzenie katedry siedleckiej przez Ojca Świętego Jana Pawła II podczas wizyty apostolskiej w Siedlcach tego dnia. Jan Paweł II po Mszy św. celebrowanej w godzinach południowych na Błoniach siedleckich, po posiłku w Kurii Biskupiej Siedleckiej i po krótkim odpoczynku, a przed odlotem do Drohiczyzna, przybył do katedry siedleckiej z biskupem siedleckim i orszakiem papieskim. Ojciec Święty modlił się kilkanaście minut w katedrze.

Bibliografia

I. ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

1. Archiwum Diecezjalne w Siedlcach

- Akta Parafii Katedralnej
- Akta Parafii św. Stanisława w Siedlcach

2. Archiwum Parafii Katedralnej

- Księga protokołów posiedzeń Komitetu budowy kościoła Niepokalanego Poczęcia NMP w Siedlcach 1904-1911.
- Inwentarz Kościoła Katedralnego w Siedlcach 1939 r.
- Księga wizytacji parafii.

II. OPRACOWANIA

- Błoński B., *Katedra Siedlecka. Krótki zarys historyczny*, Siedlce 1995
- Pietrykowska U., *Katedra Niepokalanego Poczęcia NMP w Siedlcach*, „Nasza Przeszłość” T. 64, Kraków 1985.
- Winter A., *Dzieje Siedlec 1448-1918 r.*, Warszawa 1969.